

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مشارکت اجتماعی و توسعه پایدار روستایی

تألیف: فرید عباسی

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی

سرشناسه	: عباسی، فرید، ۱۳۷۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: مشارکت اجتماعی و توسعه پایدار روستایی / تألیف فرید عباسی.
مشخصات نشر	: اردبیل: باغ رضوان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۶۸ص: جدول، نمودار.
شابک	: 95-0-7931-600-978-۹۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: عمران روستایی
موضوع	: Rural development
موضوع	: مشارکت اجتماعی
موضوع	: Social participation
موضوع	: روستاها
موضوع	: Villages
موضوع	: توسعه پایدار
موضوع	: Sustainable development
رده بندی کنگره	: ۱۷۰
رده بندی دیویی	: ۳۰۷ ۱۴۱۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۴۸۶۰۴

مشخصات کتاب

نام کتاب	: مشارکت اجتماعی و توسعه پایدار روستایی
نویسنده	: فرید عباسی
ناشر	: انتشارات باغ رضوان
چاپ و صحافی	: شقایق
نوبت چاپ، سال، اول	: ۱۳۹۸، اول
شمارگان	: ۱۰۰۰ جلد
قطع	: وزیری
قیمت	: ۹۰۰۰۰ ریال
تنظیم و صفحه آرایی	: رضا محمودی شیران
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۳۱-۹۵-۰

کلیه حقوق قانونی و مادی و معنوی برای مؤلف و ناشر محفوظ است. هیچ شخص حقیقی یا حقوقی حق تکثیر تمام یا قسمتی از این مجموعه را ندارد. در صورت مشاهده تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند. آدرس انتشارات: اردبیل، میدان ورزش، اول خیابان معادی، روبروی بانک ملی

فهرست

۷	مقدمه
۱۱	۱ بخش اول تعریف روستا و مفاهیم آن
۱۲	۱-۱ تعریف روستا
۱۵	۱-۱-۱ جمعیت
۱۸	۱-۱-۲ اقتصاد
۲۲	۱-۱-۳ تراکم
۲۳	۱-۱-۴ تنوع
۲۵	۲-۱ روستا و روستایی
۳۰	۳-۱ بررسی و تحلیل تعاریف عنوان شده از روستا
۳۷	۲ بخش دوم توسعه پایدار روستایی
۳۸	۲-۱ تعریف توسعه و تطور تاریخی آن
۴۰	۲-۲ معنی و مفهوم توسعه
۴۴	۲-۲ تعاریف توسعه و توسعه نیافتگی
۴۵	۲-۳-۱ توسعه اقتصادی
۴۷	۲-۳-۲ توسعه سیاسی
۴۸	۲-۳-۳ توسعه فرهنگی
۵۱	۲-۴ توسعه یافتگی و عدم توسعه
۵۲	۲-۵ شاخص‌های توسعه و روشهای اندازه‌گیری آن
۵۳	۲-۵-۱ شاخص‌های اجتماعی
۵۴	۲-۵-۲ شاخص ترکیبی توسعه
۵۵	۲-۶ توسعه پایدار
۵۶	۲-۷ تعریف پایداری
۵۸	۲-۸ تعریف توسعه پایدار
۶۰	۲-۹ اصول توسعه پایدار
۶۱	۲-۹-۱ کنار گذاشتن تصور قدر قدرتی انسان
۶۱	۲-۹-۲ اکوسیستم بسیار مهمتر از درک و تصور فعلی است
۶۱	۲-۹-۳ عدالت و برابری
۶۲	۲-۹-۴ آشتی توسعه و پایداری

- ۶۲ ۲-۹-۵ مشارکت و وفاق
- ۶۲ ۲-۹-۶ مردم محوری
- ۶۲ ۲-۹-۷ برنامه‌ی جامع، چرخه‌ای و تلفیقی
- ۶۳ ۲-۹-۸ دیدی سیستمی و کل گرایانه
- ۶۳ ۲-۹-۹ ساخت بر روی آنچه که وجود دارد
- ۶۳ ۲-۹-۱۰ انعطاف پذیری
- ۶۴ ۲-۹-۱۱ استفاده عاقلانه از منابع
- ۶۴ ۲-۹-۱۲ تفکر جهانی و عمل محلی
- ۶۴ ۲-۱۰-۱۰ پارادایم پایداری
- ۶۷ ۲-۱۱-۱۱ چالش‌های توسعه پایدار
- ۶۷ ۲-۱۱-۱ توجیه به رشد پایدار
- ۶۸ ۲-۱۱-۲ خطر رسیدن به اسانه‌های بحرانی در حوزه‌های مختلف
- ۶۹ ۲-۱۱-۳ ماهیت چند بعدی بسیاری از مسائل
- ۶۹ ۲-۱۱-۴ عدم تمرکز و جهانی شدن
- ۷۰ ۲-۱۱-۵ شعار شدن توسعه پایدار
- ۷۰ ۲-۱۱-۶ کمبود آگاهی، تجربه و ظرفیت
- ۷۰ ۲-۱۱-۷ دشواری تامین نیاز فعلی بدون کاهش توان نسل‌های آینده
- ۷۰ ۲-۱۱-۸ مشکل تلفیق تصمیم‌ها
- ۷۰ ۲-۱۲-۱۲ بسط مفهومی توسعه پایدار
- ۷۱ ۲-۱۲-۱ متمایز ساختن پارادایم توسعه پایدار
- ۷۳ ۲-۱۲-۲ تبیین و ترسیم چارچوب توسعه پایدار: محیط، ابعاد، اهداف
- ۷۶ ۲-۱۲-۳ تعیین و تبیین پایداری
- ۷۶ ۲-۱۲-۴ بسط معنایی توسعه پایدار
- ۷۷ ۲-۱۲-۵ ارزش‌ها
- ۷۸ ۲-۱۲-۶ دانش
- ۷۹ ۲-۱۲-۷ تکنولوژی‌ها
- ۷۹ ۲-۱۲-۸ نهادها
- ۸۳ ۳ بخش سوم مشارکت اجتماعی
- ۸۴ ۳-۱-۱ معنی و مفهوم مشارکت اجتماعی

۹۲	۲-۳ ابعاد مشارکت.....
۹۲	۲-۳-۱ انواع مشارکت بر حسب موضوع.....
۹۴	۲-۳-۲ انواع مشارکت از لحاظ نحوه دخالت مردم.....
۹۴	۲-۳-۳ انواع مشارکت بر اساس سطوح اجرایی.....
۹۵	۲-۳-۴ مشارکت بر حسب کیفیت دخالت و همکاری مردم.....
۹۶	۲-۳-۵ مشارکت بر حسب انگیزه‌های ایجاد آن.....
۹۷	۲-۳-۶ انواع مشارکت بر حسب کسب منفعت.....
۹۹	۳-۳ مبانی نظری جامعه شناختی مشارکت اجتماعی.....
۱۱۲	۳-۴ عوامل موثر بر مشارکت اجتماعی.....
۱۱۲	۳-۴-۱ بیگانگی اجتماعی و سیاسی.....
۱۱۲	۳-۴-۲ تعلق اجتماعی.....
۱۱۳	۳-۴-۳ اعتماد اجتماعی.....
۱۱۳	۳-۴-۴ مدیریت گرایی.....
۱۱۳	۳-۴-۵ ارزش پند حلیم و تربیت.....
۱۱۳	۳-۴-۶ رسانه‌های رایج.....
۱۱۴	۳-۴-۷ طبقه اجتماعی.....
۱۱۵	۴ بخش چهارم تئوری‌های مشارکتی توسعه، روستایی و ابزارهای توسعه مشارکتی روستایی.....
۱۱۶	۴-۱-۱ تئوری‌های مشارکتی توسعه روستایی.....
۱۱۹	۴-۱-۱-۱ رهیافت مشارکت به مثابه توانمندسازی.....
۱۲۳	۴-۱-۱-۲ رهیافت مشارکت به مثابه وسیله.....
۱۲۶	۴-۱-۱-۳ رهیافت مشارکتی کاهش فقر.....
۱۲۹	۴-۱-۱-۴ رهیافت مشارکت به مثابه تفویض قدرت.....
۱۳۱	۴-۱-۱-۵ درس‌هایی که می‌توان آموخت.....
۱۳۳	۴-۲ ابزارهای توسعه‌ی مشارکتی روستایی.....
۱۳۷	۵ بخش پنجم مشارکت زنان، کودکان، سازمانهای غیردولتی.....
۱۳۸	۵-۱ مشارکت زنان.....
۱۴۲	۵-۱-۱ توانمندسازی و نظریه‌ی فمینیسم لیبرال.....
۱۴۲	۵-۱-۲ توانمندی در نظریات توسعه.....
۱۴۶	۵-۱-۳ عوامل مؤثر در افزایش مشارکت زنان.....

۱۴۹	۵-۲ مشارکت اجتماعی کودکان
۱۴۹	۵-۲-۱ حقوق و مسؤولیت‌های کودکان
۱۵۳	۵-۲-۲ چهارچوب رشد توانایی‌های مشارکتی
۱۵۷	۵-۳ سازمان‌های غیر دولتی
۱۶۳	موخره
۱۶۷	منابع

مقدمه

توسعه کوششی است برای نیل به تعادلی که تحقق نیافته، یا راه حلی است در جهت رفع فشارها و مشکلاتی که پیوسته بین بخش‌های مختلف زندگی اجتماعی و انسانی وجود دارد.

لین^۱ در تعریف توسعه اشاره می‌کند: توسعه جریانی است چند بعدی و پیچیده که در خود جدید مازمان و سمت‌گیری متفاوت کل نظام اقتصادی-اجتماعی را به همراه دارد و علاوه بر افزایش و بهبود در میزان تولید و درآمد، شامل دگرگونی اساسی در ساختارهای نهادی، اجتماعی، اداری و همچنین ایستارها و وجهه نظرهای عمومی مردم است. توسعه در بسیاری از موارد حتی عادات و رسوم و عقاید مردم را نیز دربر می‌گیرد.

در مورد توسعه روستایی، بانک جهانی عنوان کرده: توسعه روستایی راهبردی است که برای بهبود زندگی اقتصادی، اجتماعی گروه‌های خاص از مردم - روستاییان فقیر- طراحی شده است. این امر متضمن انتقال منافع به افراد بسیار فقیری است که در نواحی روستایی در پی تامین معاشند. این گروه شامل کشاورزان خرده پا، اجاره داران و افراد فاقد زمین می‌باشد. همچنین توسعه روستایی شامل فرایند عمیقی از تغییرات در جامعه می‌باشد. این فرایند روشی برای افزایش فرصت‌های قابل دسترسی برای فرد و افزایش امکانات بهره‌وری آنهاست.

توسعه پایدار فرایند پایدار تغییرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی

¹ lehman

جهت افزایش و ترقی رفاه و خوشبختی طولانی مدت کل اجتماع است؛ به عبارت دیگر، فرایندی چند بعدی است که به گونه‌ای پایدار در صدد ایجاد وحدت اهداف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی است. توسعه پایدار را می‌توان به مثابه فرایند تغییرات چند بعدی موثر بر جامعه روستایی تعریف کرد. رشد اقتصادی، بهبود شرایط محیطی و حفظ ارزشهای محیطی به گونه‌ای مساوی از مشخصه‌های مهم آن است.

«مشارکت» یکی از ارکان اساسی در توسعه پایدار محسوب می‌شود اما در مکانیزم عملی و تئوریک متعارف توسعه، تاکنون کمتر به مشارکت به عنوان راهکار عملی و موثر در توسعه پرداخته شده است. از این جهت توسعه پایدار بدون مشارکت محلی و مردمی امکان پذیر نمی‌باشد. امروزه کمتر پروژه توسعه‌ای را می‌توان یافت که جنبه‌های پایداری را در نظر گرفته باشد حتی در کشورهای جهان سوم نیز که امکانات کمتری در عملیاتی نمودن پایدار وجود دارد، با کمک کشورهای توسعه یافته و در مواردی نیز تحت فشار این کشورها دستورالعمل‌های پایداری در برنامه‌های توسعه گنجانده شده و ابزارهای لازم برای اجرای آن فراهم گردیده است. علاوه بر این، کمتر دستورالعمل پایداری را می‌توان یافت که در آن به «مشارکت» به عنوان کلید پایداری به خصوص با نگاه به محیط زیست، فقر زدایی، جنسیت و توسعه، کشاورزی پایدار و ... پرداخته نشده باشد. دلیل این مسئله نیز در ذات پایداری و موضوعات مورد تاکید و گروه‌های هدف آن نهفته است. به عنوان مثال بحث پایداری و محیط زیست بدون مشارکت مردم و کمک آنها در حفاظت از محیط زیست امکان پذیر نمی‌باشد چرا که دولت اشکارا به تنهایی از عهده ی چنین کاری ناتوان است. کشاورزی پایدار مستلزم مشارکت کشاورزان در کسب آگاهی در راستای شیوه‌های درست کشت و زراعت پایدار است در غیر این صورت کشاورزی سنتی و صنعتی که آثار نامطلوبی در پایداری دارد تداوم می‌یابد. فقر زدایی که یکی از اهداف و برنامه‌های توسعه پایدار است، بدون مشارکت دادن فقرا در برنامه‌های توسعه امکان

پذیر نمی‌باشد و مشارکت زنان نیز عامل کلیدی در توانمند سازی و ارتقای سطح کیفی برنامه‌های توسعه و فقرزدایی است. لذا درمی‌یابیم که «مشارکت» مساله‌ای است که تمام وجود پایداری را احاطه کرده است و بدون آن، بحث پایداری بی معنی خواهد بود. اگر کشاورزان، فقرا، زنان، کودکان و روستاییان در فرایند توسعه مشارکت نداشته باشند چگونه می‌توان از آسیب‌های فقرا به محیط زیست کاست؟ و یا چگونه از کشت سنتی روستاییان نظیر ابیاری غرقابی و جنگل زدایی جلوگیری کرد؟ همه‌ی اینها مستلزم مشارکت همه جانبه مردم در برنامه‌های توسعه پایدار است.

Email: faridabbasi@mail.um.ac.ir